

ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΙΑ

ΓΕΩΡΓΙΑ

&

ΔΙΑΤΡΟΦΗ

σχολικό έτος 2008-09

Μαλαματή Δίτσιου

Δρ Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
Υπεύθυνη ΠΕ Δ' Δ/νσης Αθήνας

Η Εκπαίδευση για την
Αειφορία (ΕΑΑ)
οικοδομεί και
επαναπροσανατολίζει
τη βασική εκπαίδευση
προς ένα **όραμα για την
κοινωνία**
που δεν είναι μόνο
βιώσιμο οικολογικά,
αλλά και κοινωνικά,
οικονομικά και
πολιτικά.

Η ΕΑΑ για τη θεματική

«Γεωργία-Διατροφή»

υιοθετεί
και προτείνει μια
ολοκληρωμένη προσέγγιση
που δεν εστιάζεται μόνο
στην αγροτική παραγωγή,
αλλά
επίσης και σε
κοινωνικά
ζητήματα όπως,
στην κατοχή της γης,
σε **οικονομικά ζητήματα**,
όπως το μάρκετινγκ
των αγροτικών
προϊόντων, **πολιτιστικά** κλπ

UNESCO

αναπτυξιακοί στόχοι χιλιετίας

μέχρι το 2015

έχουν αναλάβει δέσμευση

για την εξαφάνιση
της φτώχειας & πείνας
(πρώτος από τους 8 στόχους)

- Κάθε μέρα, σχεδόν 16.000 παιδιά πεθαίνουν από αιτίες που σχετίζονται με την πείνα, - ένα παιδί κάθε πέντε δευτερόλεπτα

- Η πείνα και ο υποσιτισμός αποτελούν το νούμερο ένα κίνδυνο για την παγκόσμια υγεία - εξ αιτίας τους πεθαίνουν κάθε χρόνο περισσότεροι άνθρωποι από ότι το AIDS, η Malaria και η φυματίωση μαζί (www.actionaid.org).

Περισσότεροι από 850 εκατ. άνθρωποι στη γη, κυρίως στις φτωχές χώρες, πεινάνε σε καθημερινή βάση, αν και υπάρχει επάρκεια τροφής στον πλανήτη για να τραφούμε όλοι.

Έτσι έχουν τα πράγματα στον **Τρίτο**
κόσμο

Στην **Ευρώπη και Αμερική**

σταθερά από το 1970

αυξάνει ο αριθμός των ατόμων
που υποφέρουν από παχυσαρκία
-κρίνεται πλέον ως επιδημία

με **δεδομένα του Αυγούστου 2006** έχουν
ξεπεράσει το **1 δισεκατομμύριο**,
δηλ. είναι περισσότεροι από τα
850 εκατομμύρια που πάσχουν από
υποσιτισμό και πείνα

(Ecologist, 1/11/2006)

Η δομή του παγκόσμιου
αγροδιατροφικού μοντέλου
φαίνεται να περιέχει ένα
στοιχείο παραλογισμού

μια άλλη αντίθεση

Ενώ κάποιοι από τους
κατοίκους του πλανήτη
πεθαίνουν από την **πείνα**,

κάποιοι άλλοι πεθαίνουν
λόγω της υπερβολικής
κατανάλωσης ζωικών
προϊόντων και **κρέατος**.

Ο οικονομολόγος και συγγραφέας Τζέρεμι Ρίφκιν, σε άρθρο του επισημαίνει:

«Την περίοδο του μεγάλου λιμού του 1984, χιλιάδες άτομα πέθαιναν καθημερινά από την πείνα, η Αιθιοπία καλλιεργούσε λιναρόσπορο και ελαιοκράμβη, που εξάγονταν ως ζωοτροφές σε ευρωπαϊκές χώρες.

Το 80% των παιδιών που υποσιτίζονται ζουν σε χώρες που έχουν πλεόνασμα γεωργικών προϊόντων, συγκεκριμένα δημητριακά που καλλιεργούνται για ζωοτροφές»

(ΟΙΚΟ, τ.69, Ιούνιος 2008, σ.10,11)

- Βρισκόμαστε σε μια **επισιτιστική κρίση**, που παρόμοια δεν έχει σημειωθεί τα τελευταία 50 χρόνια (αύξηση τιμών των τροφίμων κατά 83% τα τρία τελευταία χρόνια και 181% για τα σιτηρά σύμφωνα με την έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας)

αύξηση τιμών:

Μάρτιος 2007-2008

καλαμπόκι 31%

ρύζι 74%

σόγια 87%

σιτάρι 130%

Ο Μαχάτμα Γκάντι έλεγε
ότι η πείνα είναι η χειρότερη μορφή βίας

Μια ισορροπία που κατάφερνε να συντηρείται επί χρόνια φαίνεται να ανατρέπεται-γιατί;

- ® Οι Κινέζοι και οι Ινδοί καταναλώνουν περισσότερο κρέας
- ® Η παραγωγή σιτηρών σε πολλές χώρες μειώθηκε λόγω ακραίων καιρικών φαινομένων
- ® Η κρίση στον τομέα των ακινήτων στις ΗΠΑ έσπρωξε επενδυτές προς τα χρηματιστήρια εμπορευμάτων- συμπεριλαμβανομένων και των τροφίμων- με αποτέλεσμα η μεγάλη ζήτηση να οδηγήσει σε αύξηση των τιμών

è Κρίση στα τρόφιμα .....μήπως κρίση μοντέλου που ακολουθείται;

Οι πρώτες εξεγέρσεις πείνας είναι γεγονός:
Ταϊτή, Σομαλία, Αίγυπτο, Πακιστάν, Μεξικό,
Ταϊλάνδη και Ηνωμένες Πολιτείες

Ταϊτή, μαζεύουν τρόφιμα & άλλα χρήσιμα ...

(The New York Times)

Μαλαματή Δίτσιου, Δρ Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Υπεύθυνη ΠΤΕ Δ' Δ/σης Αθήνας

Ταϊτή - ψαράδες συζητάνε για την τιμή των θαλασσινών (*The New York Times*)

Μαλαματή Δίτσιου, Δρ Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Υπεύθυνη ΠΤΕ Δ' Δ/σης Αθήνας

Την ίδια στιγμή

- οι ορυζώνες στην Ταϊλάνδη φυλάσσονται από ενόπλους
- το Βιετνάμ σταματά τις εξαγωγές ρυζιού για να θρέψει τον πληθυσμό του
- στο Μεξικό κάνουν διαδηλώσεις και φωνάζουν «όχι καλαμπόκι, όχι κράτος»
- στην Ευρώπη πολίτες ψάχνουν στους κάδους των σουπερμάρκετ για τα ληγμένα προϊόντα
- στις ΗΠΑ 28εκατομύρια επιβιώνουν χάρη στα συσσίτια

Βασικές αιτίες της κρίσης:

- η αυξημένη ζήτηση σε βιοκαύσιμα,
- η αυξημένη κατανάλωση κρέατος και γαλακτοκομικών,
- οι ψηλές τιμές του πετρελαίου,
- η κλιματική αλλαγή,
- η έλλειψη επενδύσεων στην περιφερειακή ανάπτυξη και στη γεωργία, και
- η φιλελευθεροποίηση των αγορών (commodity speculators)* ,

Ακόμη

και στη **Διάσκεψη της Ρώμης** 3-5 Ιουνίου 2008
ο **FAO**, (Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας),
παραδέχτηκε αυτό που οι μη κυβερνητικές
οργανώσεις καταγγέλλουν διαρκώς:

**οι κερδοσκόποι και όχι η ζήτηση από Κίνα και
Ινδία, έχουν το μέγιστο μερίδιο της ευθύνης για
την πείνα που εξαπλώνεται**

(Ελευθεροτυπία, 7-6-2008)

Πιο συγκεκριμένα...

- * Οι πρωτοφανείς εισροές από κερδοσκοπικές επενδύσεις σε μελλοντικές αποδόσεις εμπορεύσιμων αγαθών (commodity futures) -που σύμφωνα με ειδικούς έφτασαν το **\$ 1δισ την ημέρα** το Φεβρουάριο και Μάρτιο-έκαναν τις τιμές των τροφίμων περισσότερο ασταθείς και έτσι οι τιμές δεν έχουν πλέον σχέση με αυτό που πραγματικά παράγεται στο έδαφος
- * Υπήρξαν περιπτώσεις πολυεθνικών που στους 4 πρώτους μήνες του 2008 αύξησαν τα κέρδη τους **κατά 700%**

Ακόμη...

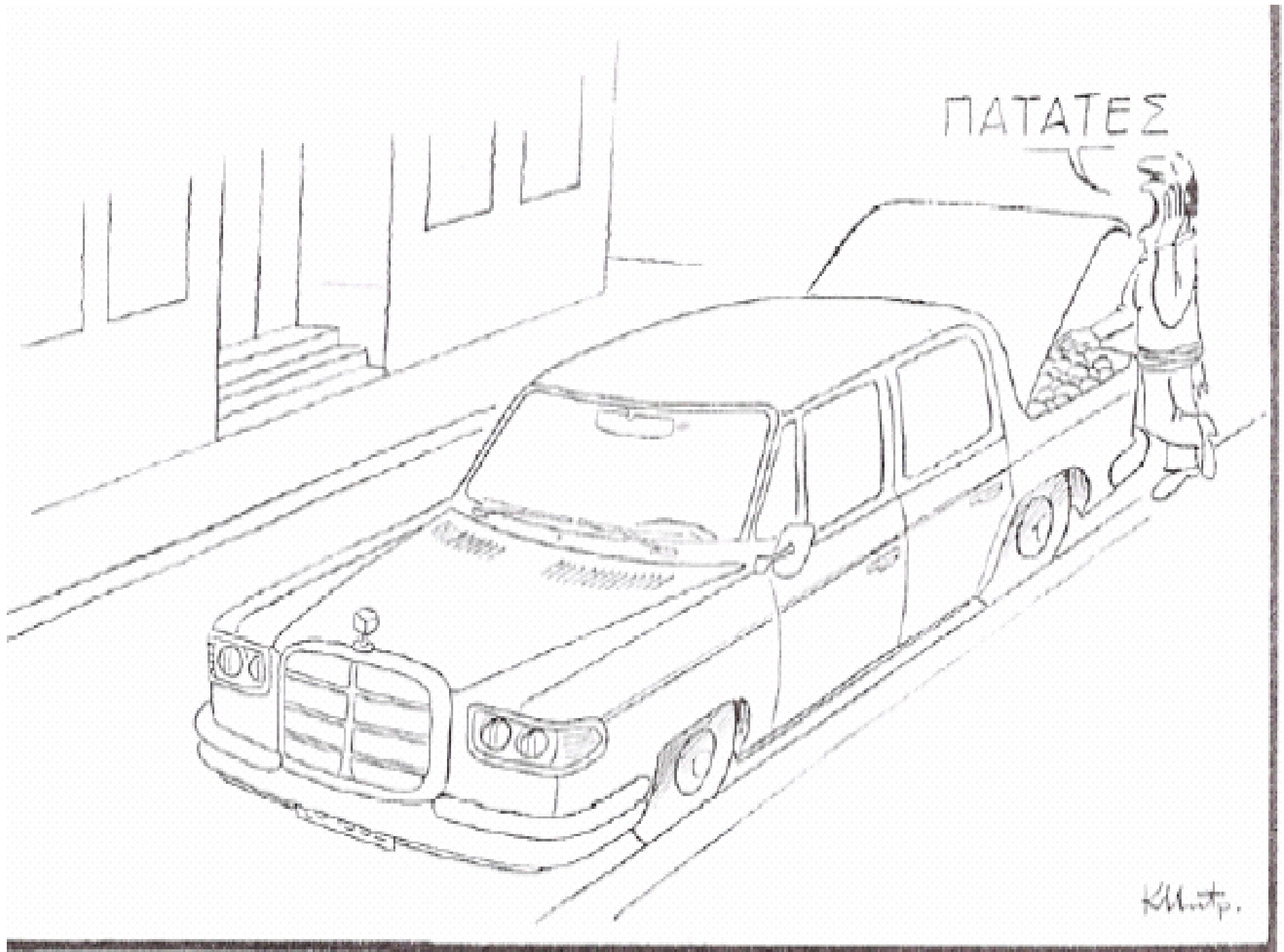
- για πολλά χρόνια οι κυβερνήσεις απέσυραν την υποστήριξη τους από τη γεωργία και αγνόησαν τους μικρούς καλλιεργητές, και ειδικά τις γυναίκες γεωργούς που έτρεφαν τις οικογένειές τους, με αποτέλεσμα οι φτωχοί κυρίως να πληρώνουν τώρα το τίμημα, ενώ οι αγροτικές επιχειρήσεις δεν φαίνεται να έχουν κανένα πρόβλημα, το αντίθετο (www.actionaid.org).

ΤΡΟΠΟΙ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΣΤΟ ΘΕΜΑ

- ταινία, βίντεο, DVD
  - Super size me,
  - Ο Εφιάλτης του Δαρβίνου,
  - βίντεο με αγελάδα...
  - Κούλογλου (www.rwf.gr)
- άρθρα από περιοδικά και εφημερίδες
- γελοιογραφίες
- έτοιμο φύλλο εργασίας
- χάρτης εννοιών
- ζωγραφική, έκθεση

Μαλαματή Δίτσιου, Δρ Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Υπεύθυνη ΤΕ Δ' Δ/σης Αθήνας

Μαλαματή Δίτσιου, Δρ Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Υπεύθυνη ΠΕ Δ' Δ/σης Αθήνας

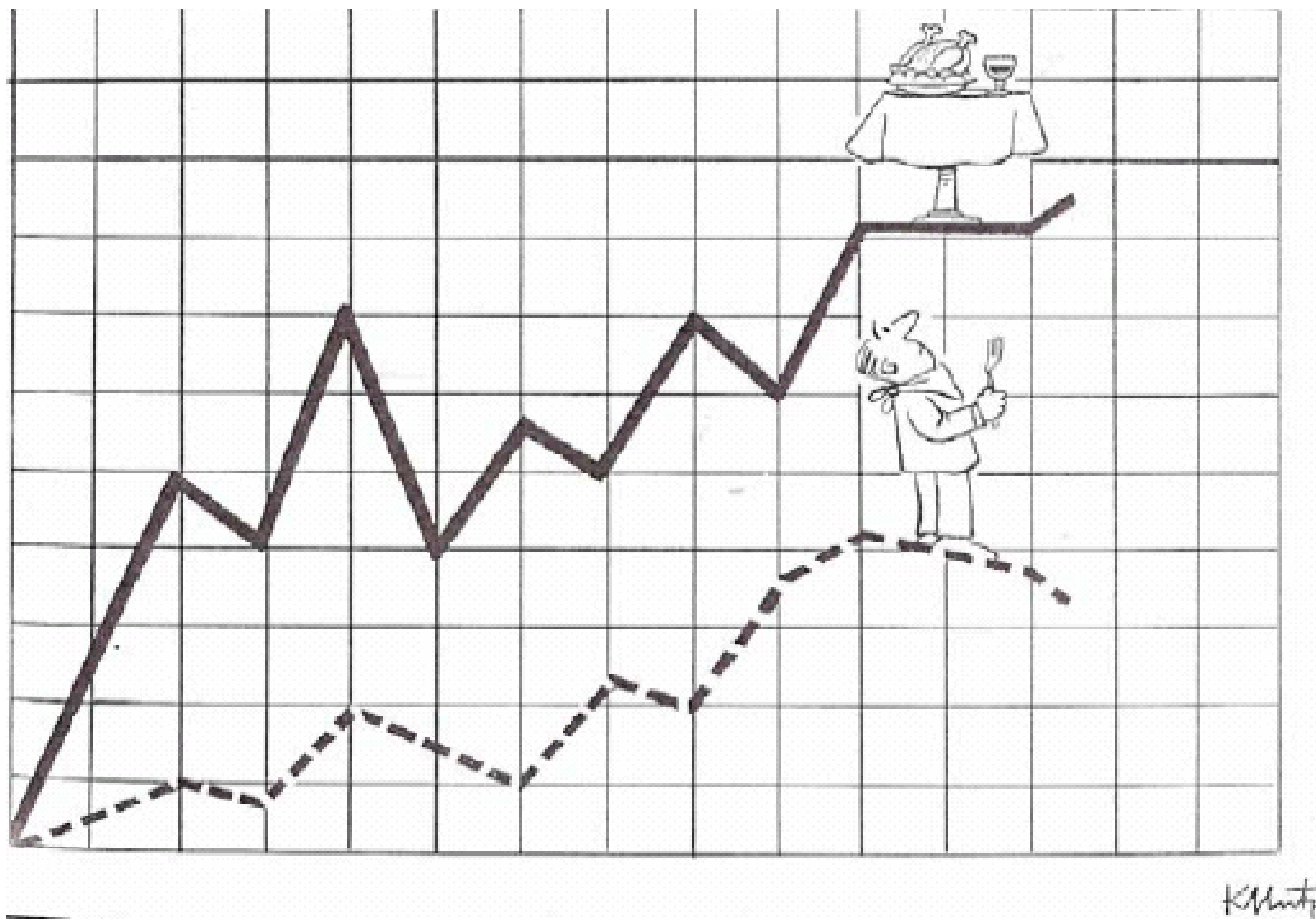

λου, Κ. (----) της κουλτούρας Αθήνα: Gutenberg

Μαλαματή Δίτσιου, Δρ Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Υπεύθυνη ΠΤΕ Δ' Δ/σης Αθήνας

Μαλαματή Δίτσιου, Δρ Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Υπεύθυνη ΠΤΕ Δ' Δ/σης Αθήνας

ανορεξία

παγκοσμιοποίηση

Μαλαματή Δίτσιου, Δρ Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Υπεύθυνη ΠΤΕ Δ' Δ/σης Αθήνας

Δραστηριότητες/ιδέες/γεγονότα

- Δημιουργία κήπου με λαχανικά και βότανα στην αυλή του σχολείου / Δημιουργία κομπόστ / σημεία εκκίνησης για το αειφορικό σχολείο

- Μαθήματα υγιεινής διατροφής μέσα στο σχολείο, ετοιμασία κάποιας σαλάτας/ επιδορπίου κλπ – τα παιδιά τρώνε όλα μαζί αυτά που ετοίμασαν
- Η Ελλάδα καταλαμβάνει την πρώτη θέση στην Ευρώπη στην παιδική παχυσαρκία
1 στα 2 παιδιά ηλικίας 4-7 ετών έχει αυξημένη χοληστερόλη
- Κυλικείο σχολείου, πόσο τηρείται ο κανονισμός, με ποιο τρόπο μπορούμε να βοηθήσουμε να γίνει καλύτερο για μας

- Υπάρχουν τρόφιμα «μη οικολογικά»;
- Θα αγοράζατε γαρίδες αν ξέρατε ότι έχουν διανύσει 27.353χλμ; (food mile madness)
ψαρεύονται στην Αγγλία, πηγαίνουν στην Ταϊλάνδη για να καθαριστούν με τα χέρια και επιστρέφουν στο Ην. Βασίλειο για να επικαλυφθούν με φρυγανιά και να καταλήξουν στα σουπερμάρκετ της Αγγλίας
(εκπομπές CO₂, ποιοτική υποβάθμιση τροφίμου κλπ)
- Καταγραφή σχετικά με το «ενεργειακό ταξίδι/ κόστος» μιας τροφής μέχρι να φθάσει στο πιάτο μας πχ χάμπουργκερ (παιδαγωγική δραστηριότητα)

- Καταναλωτικό παραμύθι για τον καφέ (φωτοτυπία)
- Παρασκευή τροφίμων στην τάξη όπως: ψωμί, γιαούρτι κλπ-
σημασία μικροοργανισμών/ ζυμώσεις
- Με ποιο τρόπο συσχετίζονται ο τουρισμός, η κλιματική αλλαγή και η γεωργία σε ένα ελληνικό νησί;

- Πως συνδέονται ο πρωτογενής, δευτερογενής και τριτογενής τομέας σε ένα τριτοκοσμικό και ένα δυτικό κράτος;

(στην Ελλάδα του 1960, 6 στους 10 εργαζόμενους απασχολούνταν στον πρωτογενή τομέα, το 2007, μόλις 1 στους 10, ΒΗΜΑ ΙΔΕΩΝ, Τ.14, Ιουν.2008)

- Με ποιο τρόπο συνδέονται η εντατική γεωργία και τα «μπλε μωρά» (υπερσυγκέντρωση νιτρικών)

- Τροφική πυραμίδα –τι σημαίνει για την καθημερινότητά μας;
- Τι σχέση έχει το *οικολογικό μου αποτύπωμα* και το καθημερινό μου φαγητό;
- Το δεδομένο ότι «κάποιος που καταναλώνει μια βοδινή μπριζόλα 250γρ. εφόσον το κρέας έχει παραχθεί στη Βραζιλία, έχει καταστρέψει 5τ.μ. τροπικού δάσους και το ζώο αν ήταν ενός έτους έχει παραγάγει 27 κιλά μεθανίου, που είναι εξαιρετικά ισχυρό αέριο θερμοκηπίου», τι επίδραση έχει στον τρόπο που τρώμε;

- Βιολογική και συμβατική Γεωργία, τα σημεία στα οποία διαφοροποιείται
- Γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα/ μεταλλαγμένα-θα μας σώσουν από την επισιτιστική κρίση;
- «Πέρκα: Ο εφιάλτης του Δαρβίνου» (άρθρο και DVD), μια αρχή για τη συζήτηση για τη βιώσιμη ανάπτυξη/τη Βιοποικιλότητα /τους περιβαλλοντικούς πρόσφυγες

- Ο όρος “banana republic” μπανανία ή δημοκρατία της μπανάνας που παραπέμπει;

(βλ. άρθρο από ΤΑ ΝΕΑ, 31 Μαΐου-1 Ιουνίου, Οι «δολοφόνοι» της μπανάνας)

- Σχετικά επαγγέλματα (διατροφολόγος, τεχνολόγος τροφίμων, οινολόγος, γεωπόνος...)/ συνεντεύξεις...

Οι μισές από τις θέσεις εργασίας στον κόσμο συνδέονται με την αλιεία, τη γεωργία, την οικονομία συλλογής και παραγωγής τροφίμων.

- Αγροτουρισμός και ελληνικά προϊόντα
- Αποστολή επιστολών σε βιοτεχνίες τροφίμων για την οικολογικότερη συσκευασία, πιο υγιεινή σύνθεση, όχι παραπλανητική διαφήμιση...

Αναζητείστε τις αιτίες, τις συνέπειες και τις πιθανές λύσεις στην παγκόσμια επισιτιστική κρίση

- πιθανός συνδυασμός με τους αναπτυξιακούς στόχους της χιλιετίας
- παραδείγματα από Δυτικές χώρες, πχ 10% των ΗΠΑ σε συσσίτιο και παράδειγμα από Τρίτο κόσμο, ομοιότητες και διαφορές
- τρόποι συμμετοχής ως υπεύθυνοι πολίτες

The daily meal for a child – Anthev Koma, Cambodia.

- χορτοφαγία / κρεατοφαγία

- προϊόντα ιδιωτικής
ετικέτας

- προϊόντα
ολοκληρωμένης
διαχείρισης
(Agrocert)

- βιολογικά/ μεταλλαγμένα

- ποια είναι τα κριτήρια επιλογής;

Τροφή και κουλτούρα /πολιτισμός

«Η Μεσόγειος ισορροπεί τη ζωή της πάνω στην εξής τριάδα: ελιά, αμπέλι, σιτάρι-αυτόχθονα φυτά της Μεσογείου από πολύ νωρίς» F.Braudel

«Εάν αποσυνδέσεις την Ελλάδα στο τέλος θα δεις να σου απομένουν μια ελιά, ένα αμπέλι κι' ένα καράβι. Που σημαίνει με άλλα τόσα την ξαναφτιάχνεις»

Οδ. Ελύτης

Οι λύσεις δεν είναι προφανείς και τα παιδιά καλούνται να εφεύρουν τις δικές τους απαντήσεις

Ένα είναι σίγουρο, ότι είναι αδύνατον να γενικευθεί το **διατροφικό μοντέλο των «πλούσιων χωρών»**

- * η γεωργία χρησιμοποιεί πολλά λιπάσματα & φυτοφάρμακα
- * η καλλιεργήσιμη γη εξαντλείται με μεγάλη ταχύτητα
- * η βιομηχανία τροφίμων προτείνει όλο και περισσότερο επεξεργασμένα τρόφιμα (χημικά πρόσθετα)
- * η προσφορά ανεξάρτητη από εποχές και γεωγραφική προέλευση
- * οι διατροφικές συνήθειες έχουν υποστεί βαθύτατες αλλαγές

Η επένδυση στη Γεωργία μπορεί να βοηθήσει τη μείωση της φτώχειας περισσότερο από κάθε άλλο τομέα

www.oxfam.org

Μαλαματή Δίτσιου, Δρ Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Υπεύθυνη ΠΤΕ Δ' Δ/σης Αθήνας

Είναι ανάγκη να επινοήσουμε κάποιο άλλο μοντέλο και μάλιστα αιεφόρο, τόσο για την υγεία μας και την κοινωνική δικαιοσύνη όσο και για την προστασία του περιβάλλοντος

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ

Μαλαματή Δίτσιου, Δρ Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Υπεύθυνη ΓΠΕ Δ' Δ/σης Αθήνας